

Národní úložiště šedé literatury

Využití Creative Commons licencí pro šedou literaturu

Příspěvek do publikace Power of Open o Creative Commons pro Iuridicum Remedium, o.s.

Petra Pejšová
Národní technická knihovna

Kontakt: nusl@techlib.cz
Více informací: <http://nusl.techlib.cz>

Národní úložiště šedé literatury (NUŠL) poskytuje centrální přístup k informacím o šedé literatuře vznikající v České republice v oblastech vědy, výzkumu a vzdělávání.

Šedá literatura, tzv. nepublikovaná či polopublikovaná, jsou informace produkované na všech úrovních vládních, akademických, obchodních a průmyslových institucí jak v elektronické, tak v tištěné podobě, které neprošly standardním vydavatelským procesem či nejsou distribuovány do standardní prodejní sítě, tj. jsou vydávány institucemi, jejichž hlavní činností není vydavatelská činnost. Konkrétně jde např. o zprávy (výzkumné, technické, výroční), vysokoškolské kvalifikační práce, konferenční materiály (sborníky, příspěvky, postery), firemní literaturu (katalogy), preprinty a další typy dokumentů. V České republice jsou hlavními producenty šedé literatury především instituce z oblasti výzkumu a vývoje, státní správy, školství a komerčního sektoru.

Celosvětově roste význam šedé literatury jako zdroje aktuálních informací v reálném čase. Pro zveřejnění a sdílení výsledků práce již nemusí autoři čekat na vydání publikace či článku v tradičních médiích, ale mohou svá díla publikovat veřejně prostřednictvím digitálních repozitářů. NUŠL sbírá data z jednotlivých digitálních repozitářů a zprostředkovává centrální přístup k šedé literatuře na národní úrovni prostřednictvím vyhledávacího rozhraní www.nusl.cz. Aby se vyloučilo zneužití děl zveřejněných prostřednictvím NUŠL, jsou všechna díla chráněna autorským zákonem (Zákon č. 121/2000 Sb.) a výběrově je možné zvolit licenci Creative Commons (CC). Licence CC pomáhají autorům lépe specifikovat možnosti dalšího nakládání s jejich dílem. Další výhodou licencí CC je mezinárodní srozumitelnost, která NUŠL pomáhá při spolupráci se zahraničními repozitáři.

Společně s provozováním NUŠL zajišťuje tým v Národní technické knihovně (NTK) také školení pro nové uživatele a semináře, jejichž součástí jsou informace o používání licencí CC. Na semináři v roce 2010 byla přednáška Právní aspekty licence Creative Commons v prostředí českého práva v podání Jaromíra Šavelky a Michala Koščíka z Masarykovy univerzity v Brně vyhodnocena jako nejlepší. Z přednášky je dostupná

videonahrávka <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-42872>. Toto hodnocení svědčí o zájmu české odborné veřejnosti o licence CC, který je ovšem stále velice opatrný. V rámci provozu NUŠL se setkáváme s nízkou využívaností. Licence CC byla použita pouze u 36% zveřejněných děl a z toho u 68% děl autoři zvolili nejpřísnější licenci Uvedte autora – Neužívejte dílo komerčně – Nezasahujte do díla. Hlavními důvody nízké využívanosti jsou malá rozšířenost v ČR, stálá nedůvěra, nepovinnost uvádění licence CC a v případě zaměstnaneckých děl neexistence interních směrnic. NTK jde příkladem a publikování svých zaměstnanců řídí směrnicí č. 1/2011 o publikační činnosti zaměstnanců NTK, která je veřejně dostupná v digitálním repozitáři NTK <http://repozitar.techlib.cz/record/85>. Směrnice zaměstnancům ukládá povinnost využívat licence CC.

Jak se ukazuje v rámci provozu NUŠL, využívanost a rozšířenost licencí CC je třeba i nadále podporovat přednáškami a školeními. Uvážíme-li, jak významně licence CC umožňují autorům rozšiřovat práva k užití díla, je toto tím spíše důležité ve vztahu k šedé literatuře. Smyslem NUŠL není pouze zpřístupnění plných textů veřejnosti a zvýšení viditelnosti vědy a výzkumu u nás a v zahraničí, ale také podpora otevřenosti a následného transparentního užití díla.

Odevzdáno: 28.8.2012